

การเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ในการคัดค้าน โครงการโรงไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติบางคล้า The New Social Movement Process againsting the Bang Khla natural Gas Power Plant Project

ธนิกา เนาวรัชต์¹ และชุตีรัตน์ เจริญพร²

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสำเร็จของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวคัดค้านแผนการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติบางคล้าของชุมชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ตำบลเสม็ดเหนือและตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยศึกษาเอกสาร และเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มรักษแปดริ้วที่เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย จำนวน 10 คน

จากการศึกษาพบว่า ขบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนในพื้นที่ตำบลเสม็ดเหนือและตำบลเสม็ดใต้ เกิดขึ้นเพื่อคัดค้านแผนการเกิดโครงการโรงไฟฟ้าที่จะมีการใช้ก๊าซธรรมชาติ และน้ำในการหล่อเย็น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในพื้นที่ ชาวชุมชนมีการใช้ 4 ยุทธวิธีที่สำคัญ โดยเริ่มต้นด้วย (1) ยุทธวิธีสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความเท่าทันถึงผลดี และผลเสียที่จะเกิดขึ้นให้กับคนในชุมชน (2) ยุทธวิธีสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางในการคัดค้านโครงการฯ (3) ยุทธวิธีอารยะขัดขืน และการลงโทษทางสังคม ตามแนวทางสันติวิธี และ (4) ยุทธวิธีเรียนรู้ผลกระทบจากพื้นที่จริง ด้วยการนำตัวแทนชุมชนที่มีศักยภาพไปเรียนรู้สถานที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ และในพื้นที่ที่ไม่มีการแก้ไขปัญหาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ ข้อมูลที่ได้ขยายผลต่อชุมชน

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจ และการเมือง วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

²อาจารย์ประจำ วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม

ความสำเร็จของการเคลื่อนไหวคัดค้านในกรณีศึกษานี้เกิดจากพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ ในการคัดค้านโครงการ ฯ ซึ่งเป็นการเคลื่อนไหวเชิงความรู้อันสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่นที่ได้รับผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่อื่น ๆ ของภาครัฐ

คำสำคัญ: ยุทธวิธีการเคลื่อนไหว, โรงไฟฟ้า, อำเภอบางคล้า

Abstract

The objective of this study is to find out about the success of the strategies of the people applied against the construction plan of Bang Khla natural gas power plant for the potentially affected communities in Samed-Nuea Sub-district and Samed-Tai Sub-district, Bang Khla District, Chachoengsao Province.

The study found that community movement in Samed-Nuea Sub-district and Samed-Tai Sub-district arose to oppose the plan for setting up the power plant that will use natural gas and water for cooling down would cause tremendous impacts on the livelihoods of the people living in the area. The community has used 4 important tactics, beginning with: (1) building up knowledge, understanding and keeping up with the advantages and disadvantages that will occur to the community; (2) creating participation processes for the community to think together in finding out the ways to oppose the project; (3) civilian disobedience strategy and social sanction in accordance with other peaceful methods; and, (4) tactical learning about the impact from the real areas by bringing potential community representatives to learn the locations affected by similar projects and in areas that do not have a solution from relevant parties to bring the information that has been passed on to the community.

The success of the opposing movement in this case study stems from a strong social, cultural, and community foundation. Creating community

participations and the use of various tactics to oppose the project is a knowledge-based movement can be applied as a model for other areas affected by other large-scale projects of the government.

Keywords: Tactical movement, power plant, Bang Khla District.

1. บทนำ

ปัจจุบันคนในประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเคลื่อนไหวของประชาชนในการเรียกร้องและปกป้องชุมชนของตนที่ได้รับปัญหาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ โดยในประเทศไทยนั้นมีการสำรวจเรื่องความกังวลของประชาชนกับปัญหาสิ่งแวดล้อม ระหว่างวันที่ 20 - 21 พฤศจิกายน 2555 จากประชาชนทั่วประเทศ จำนวน 1,247 หน่วยตัวอย่าง โดยศูนย์สำรวจความคิดเห็น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้าโพล) ที่พบว่า ประชาชนร้อยละ 96.15 มองปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องใกล้ตัว โดยร้อยละ 54.53 มองว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมไทยอยู่ในระดับที่รุนแรงมาก ซึ่งอาจเห็นได้ว่า ผู้คนทั่วไปสนใจและตระหนักถึงพิษภัยเรื่องเหล่านี้ ดังนั้น เมื่อเกิดโครงการต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน และหรือสิ่งแวดล้อม เราจะพบการเรียกร้องเคลื่อนไหว เพื่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่อโครงการต่าง ๆ (ผลสำรวจของนิด้าโพล, <http://nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=116>) ขบวนการเคลื่อนไหวคัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติบางคล้า เกิดขึ้นในราวช่วงปี พ.ศ. 2550 มีกลุ่มตัวแทนชุมชนเกิดขึ้น ชื่อ กลุ่มรักษ์แปดริ้ว เป็นเสมือนตัวแทนชุมชนที่จะได้รับผลกระทบในการก่อสร้างโรงไฟฟ้า การเกิดขึ้นของกลุ่ม เกิดจากที่ชาวชุมชนบางคล้า พบว่า มีกลุ่มนักศึกษาจากกลุ่มหนึ่งได้เข้ามาเก็บข้อมูลในเรื่องความคิดเห็นต่อการมีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ โดยที่ผู้สำรวจไม่ได้มีการระบุว่า จะสร้างโรงงานอุตสาหกรรมประเภทใด แล้วจะผลิตอะไร ต่อมาตัวแทนของบริษัทสยามเอ็นเนอร์ยี พาวเวอร์ ชับพาย จำกัด ในเครือกัลฟ์เจดี ประเทศญี่ปุ่น และผู้นำชุมชนบางส่วนได้นำสมาชิกชาวชุมชนจำนวนหนึ่งเดินทางไปศึกษาดูงานโรงงานผลิตไฟฟ้าแก่งคอย 2 จังหวัดสระบุรี ต่อมาได้มีการติดต่อขอซื้อที่ดินบริเวณพื้นที่ติดต่อกันระหว่างหมู่ 4 ตำบลเสม็ดเหนือและหมู่ 5 ตำบลเสม็ดใต้ จำนวนประมาณ 350 ไร่ ซึ่ง

เป็นพื้นที่ที่มีสายส่งไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่าน (MGR online, <https://mgronline.com/daily/detail/9510000087549>, 25 ก.ค.2551) ขณะนั้นชาวบ้านก็ได้ทราบจากผู้ขายที่ดินว่า ผู้ซื้อจะซื้อไว้สำหรับสร้างโรงงานผลิตสบู่ แต่ในที่สุดชาวชุมชนก็ได้ทราบว่าพื้นที่ดังกล่าวจะใช้สำหรับการสร้างโรงไฟฟ้าซึ่งใช้ขนาด 1,600 เมกกะวัตต์โดยใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงของบริษัทสยามเอ็นเนอร์ยี พาวเวอร์ ซัพพาย จำกัด ซึ่งจำเป็นต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ใกล้แม่น้ำบางปะกง เพราะต้องใช้น้ำในกระบวนการผลิตและแหล่งน้ำสำหรับปล่อยน้ำเสียจากกระบวนการผลิต รวมทั้งต้องอยู่ใกล้สายส่งไฟฟ้าแรงสูงเพื่อประโยชน์ในการส่งผ่านกระแสไฟฟ้า การตระหนักถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนเกษตรกรรมในพื้นที่ และมลพิษที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่ชาวชุมชนลุกขึ้นคัดค้านโครงการ (MGR online, <https://mgronline.com/daily/detail/9510000087549>, 25 ก.ค.2551) การเคลื่อนไหวเพื่อคัดค้านโครงการก่อสร้างได้เกิดขึ้น และพัฒนาจำนวนแนวร่วมกลุ่มกระบวนการ มียุทธวิธีในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องและหลากหลาย และแสดงซึ่งกระบวนการเรียกร้อง หรือความต้องการการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น อย่างชัดเจน ซึ่งต่อมาทำให้การเคลื่อนไหวคัดค้านประสบความสำเร็จโดยภาครัฐประกาศย้ายพื้นที่ในการก่อสร้าง ความสำเร็จในกระบวนการคัดค้านดังกล่าว จึงน่าจะเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับพื้นที่อื่น ๆ ที่โครงการพัฒนา ฯ อาจสร้างผลกระทบในพื้นที่ ในการนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษายุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของกลุ่มรักษ์แปดริ้ว ในการปกป้องสิทธิส่วนบุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ จากสำนักรักและห่วงแหนทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนต้องการคุ้มครองซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ให้ยั่งยืนต่อไป

2. คำถามการวิจัย

การเคลื่อนไหวทางสังคมของกรณีการคัดค้านโรงไฟฟ้าบางคล้ามีการใช้ยุทธวิธี การเคลื่อนไหวแบบใดอันนำไปสู่ความสำเร็จของการเคลื่อนไหว

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาความสำเร็จของยุทธวิธีการเคลื่อนไหวคัดค้านแผนการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติบางคล้าของชุมชนที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ตำบลเสม็ดเหนือและตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

4. การดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มรักษ์แปดริ้ว โดยจำแนกออกเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้ 1) ผู้ก่อตั้งกลุ่ม จำนวน 5 คน 2) แนวร่วมในการเคลื่อนไหว จำนวน 6 คน 3) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน 4) องค์กรภาคีเครือข่ายผู้ร่วมการเคลื่อนไหว จำนวน 5 คน จาก 5 องค์กรฯ ละ 1 คน โดยมีเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

- 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
- 2) เครื่องมือบันทึกเสียง ขณะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
- 3) สมุดบันทึก เพื่อบันทึกข้อมูลจากการซักถามและการสังเกตประจำวัน
- 4) แฟ้มเก็บข้อมูล เพื่อแยกข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อความเรียบร้อย

และนำข้อมูลมาให้ได้สะดวกรวดเร็ว

5) กล้องถ่ายรูป เพื่อใช้บันทึกเหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญที่ผู้วิจัย เห็นว่าสมควรจะบันทึกไว้เป็นหลักฐานในการใช้เครื่องมือดังกล่าว ผู้วิจัยได้สร้างความไว้วางใจ ทำความเข้าใจ และขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ถูกวิจัยก่อนทุกครั้ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นทันทีที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ศึกษา ในระหว่างเดือน มกราคม – พฤษภาคม 2562 และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ แยกหมวดหมู่หัวข้อตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยผลการวิจัยเป็นลักษณะเชิงพรรณนา (Description) และพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงการเกิด พัฒนาการ หลักการ แนวความคิด อุดมการณ์ และ ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ศึกษากรณีการคัดค้านโครงการโรงไฟฟ้าจากก๊าซธรรมชาติบางคล้า

5. ผลการวิจัย

5.1 การก่อรูปของ “กลุ่มรักษ์แปดริ้ว”

“กลุ่มรักษ์แปดริ้ว” (กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551) เป็นกลุ่มแกนนำหลักในการต่อสู้คัดค้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติบางคล้า โดยกลุ่มเกิดขึ้นมาจากการรวมตัวของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่อำเภอบางคล้า จำนวน 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลเสม็ดเหนือ ตำบลเสม็ดใต้ ตำบลบางสวน และตำบลสาวชะโงก ซึ่งเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณ

โดยรอบ พื้นที่เป้าหมายของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติบางคล้า

การก่อตัวของกลุ่ม เป็นการรวมตัวของคนที่มีความคิดเหมือนกันว่า “ไม่ประสงค์ให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติบางคล้า” และร่วมกันหาแนวทางในการคัดค้าน ต่อต้าน กลุ่มมีกระบวนการรวมกลุ่ม และพัฒนาความเข้มแข็งโดยการวางรากฐานของกลุ่มให้มั่นคง คือการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้สมาชิกภายในกลุ่ม ให้เห็นความต้องการของตนเองอย่างแท้จริงเกี่ยวกับแนวคิด เหตุผลของการคัดค้าน โดยใช้วิธีการสร้างการรับรู้ ให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ความเป็นไปเป็นมาของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติบางคล้า รับรู้ขบวนการ ขั้นตอนที่ต้องเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าที่จะเกิดขึ้นในชุมชน และให้สมาชิกภายในกลุ่มมองเห็นถึงขบวนการที่ไม่ถูกต้องในการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก๊าซธรรมชาติบางคล้า

วิธีการสร้างความรู้ความเข้าใจ เช่น นั่งพูดคุยกลุ่มย่อย จัดทำเอกสารเผยแพร่ เปิดเวทีสร้างการรับรู้ รดน้ำประชาชนสัมพันธ์ ตลอดจนการศึกษาพื้นที่จริง เกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าที่จะเข้ามา เพราะสมาชิกบางคนยังมีความไม่ชัดเจนถึงข้อมูลขั้นตอนกระบวนการของการก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในชุมชนว่าเป็นอย่างไรบ้าง เช่น การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) การทำประชาพิจารณ์ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ปริมาณน้ำที่ใช้กระบวนการผลิตมาหล่อเย็นเพื่อผลิตไฟฟ้า เรื่องกฎหมาย เรื่องสิทธิ ต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้เบื้องต้นและสร้างฐานความรู้อย่างมั่นคงให้กับสมาชิกของกลุ่มให้สามารถมองเห็นเหตุผลที่แท้จริงของตนเองว่าเพราะเหตุใดตนจึงต้องลุกขึ้นเพื่อปกป้องวิถีชีวิตของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

โครงสร้างกลุ่ม กลุ่มรักษ์แปดริ้ว ไม่มีการระบุแกนนำที่แน่นอน แต่จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกภายในกลุ่มอย่างชัดเจน ประกอบด้วยฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้ 1) ฝ่ายอำนวยการ ทำหน้าที่วางแผนการจัดการ การอำนวยการ การประสานงาน และการควบคุม ตลอดจนประเมินสถานการณ์ในการเคลื่อนไหวให้เกิดความเรียบร้อย 2) ฝ่ายส่งเสริมความรู้ ทำหน้าที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน และสมาชิกในกลุ่ม ฝ่ายข้อมูลข่าวสาร ทำหน้าที่ค้นคว้าข้อมูลข่าวสารในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้จัดทำ รวบรวม เก็บรักษาเอกสารข้อมูล และสื่อต่าง ๆ สำหรับใช้ในการเคลื่อนไหว 3) ฝ่ายกิจกรรม/การเคลื่อนไหว ทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม 4) ฝ่ายสร้างเครือข่าย/แนวร่วม ทำหน้าที่ประสาน จัดหาภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง และระดมมวลชนในการเคลื่อนไหว และ 5) ฝ่ายระดมทุน ทำหน้าที่

จัดหางบประมาณ อาหาร อุปกรณ์ เครื่องมือ สถานที่ สิ่งที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ สำหรับใช้ในการเคลื่อนไหว ฝ่ายสวัสดิการ/การเงิน/บัญชี ทำหน้าที่เก็บรักษา ทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายและจัดทำเอกสาร รายงานข้อมูลเกี่ยวกับการเงินที่เกิดขึ้นในการเคลื่อนไหว

5.2 การเคลื่อนไหวคัดค้านของชุมชน

ระยะแรก

ในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 ชาวการเตรียมการก่อสร้างโรงไฟฟ้าได้แพร่หลายไปในชุมชนในพื้นที่ หมู่ 4 ตำบลเสม็ดใต้ และชาวชุมชนตำบลเสม็ดเหนือ ค่อนข้างรวดเร็วและก่อให้เกิดปฏิกิริยาในระยะแรกออกเป็น 3 แนวทาง หรือกลุ่มชาวชุมชนประกอบด้วย (1) กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยและแสดงออกอย่างชัดเจนที่จะคัดค้าน (2) กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยแต่ไม่เคลื่อนไหวคัดค้าน และ (3) กลุ่มที่เห็นด้วย (โดยสองกลุ่มแรกซึ่งมีจำนวนเกือบทั้งหมดของชาวชุมชน ส่วนกลุ่มหลังสุดมีจำนวนน้อยและไม่แสดงออกโดยชัดเจนและต่อเนืองนัก) สมาชิกกลุ่มแรกดังกล่าวมีอยู่หลายกลุ่มย่อย ในแต่ละกลุ่มย่อยถือว่าไม่มีแกนนำของตนเองแต่มีผู้ประสานงานจำนวนหนึ่งซึ่งถือว่าทุกคนเสมอภาคกันในการนำที่อยู่บนพื้นฐานการปรึกษาหารือ (ต่อมาเมื่อการต่อสู้เรียกร้องดำเนินต่อมา กลุ่มย่อยต่างๆ มีการประสานงานร่วมกันมากขึ้น ได้มีการผนวกเข้าด้วยกัน) แต่ละกลุ่มย่อยเหล่านี้ ถือได้ว่ามีแนวทางของตนเอง แต่มีเป้าหมายเดียวกัน คือไม่ต้องการให้เกิดโรงไฟฟ้าขึ้นในพื้นที่

ในบรรดาแนวทางที่กลุ่มย่อยดังกล่าวเห็นและใช้แตกต่างกันนั้น ประกอบด้วยกลุ่มที่เห็นว่าควรใช้การชุมนุมคัดค้าน กลุ่มที่เห็นว่าให้ฝ่ายชุมชนระงับพื้นที่ก่อสร้างไว้โดยไม่ต้องเคลื่อนไหวใดๆ หากบริษัทสยามเอ็นเนอร์ยี จำกัด ในเครือบริษัท กัลฟ์ เจ-พี (Gulf JP) จะดำเนินการผลักดันโครงการต่าง ๆ เช่น ทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมก็ปล่อยให้เป็นกระบวนการและกลุ่มที่เห็นว่าควรทำทั้งการระงับพื้นที่และเคลื่อนไหวคัดค้าน ดังนั้น แนวทางการเคลื่อนไหวจึงค่อนข้างหลากหลายและมีความเข้มข้นแตกต่างกัน ในขณะที่มีเป้าหมายเดียวกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่แต่ละกลุ่มย่อยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีคือ การได้รับแนวร่วมและการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนกลุ่มที่ไม่ต้องการให้เกิดโรงไฟฟ้าแต่ไม่แสดงออกมากขึ้นโดยลำดับ จนถือได้ว่ายังคงเหลือฝ่ายที่เห็นสนับสนุนโรงไฟฟ้าในจำนวนที่น้อยอย่างยิ่ง

จากแนวทางการเคลื่อนไหวที่แตกต่างดังกล่าว พบว่าการเคลื่อนไหวคัดค้าน โดยยื่นหนังสือเรียกร้องต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ส่วนราชการในจังหวัดไปจนถึงหน่วยงานรัฐในส่วนกลางจำนวนมากได้รับการดำเนินการ ตลอดจนแสดงการคัดค้านระหว่างการประชุมในกระบวนการประชาคมต่าง ๆ รวมเป็นเวลากว่า 5 เดือน นับแต่เริ่มการเคลื่อนไหว ซึ่งในที่สุด ชาวชุมชนก็เห็นว่าไม่ได้รับคำตอบที่น่าพอใจโดยปรากฏว่าโรงไฟฟ้าและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องก็ยังมีเป้าหมายที่จะก่อสร้างต่อไปแม้ จะได้รับการคัดค้านจากสมาชิกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ในที่สุด ฝ่ายชุมชนได้ตัดสินใจใช้วิธีการชุมนุมคัดค้านด้วยการปิดถนนสาย 304 (ฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม) 2 ครั้ง เมื่อวันที่ 22-25 กรกฎาคม 2551 เป็นเวลา 3 วัน 2 คืน ซึ่งจบลงด้วยการตั้งคณะกรรมการไตรภาคีระหว่างชาวชุมชนฯ ฝ่ายโรงไฟฟ้าและฝ่ายรัฐเพื่อแก้ไขปัญหา (แต่ในทัศนะชาวชุมชนฯ เห็นว่า เพื่อติดตามตรวจสอบไม่ให้มีการดำเนินโครงการต่อไป) ต่อมาคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้สลายตัวไปเนื่องจากฝ่ายโรงงานไฟฟ้าและฝ่ายรัฐมีจุดยืนที่จะให้มีการก่อสร้างโรงไฟฟ้าต่อไป (ข่าว, www.manager.co.th, 25 ก.ค.2551)

ระยะที่ 2

การชุมนุมปิดถนนครั้งที่สองเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 5-10 มิถุนายน พ.ศ. 2552 เป็นเวลา 5 วัน ปิดถนนฝั่งขาเข้าตัวเมืองฉะเชิงเทรา ที่บริเวณถนนสาย 304 กม. 11-12 (ฉะเชิงเทรา-พนมสารคาม) หมู่ที่ 4 ตำบลเสม็ดใต้ อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา หลังจากฝ่ายโรงไฟฟ้าได้ส่งบุคลากรฝ่ายตนจำนวนหนึ่งลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจสภาพดินในพื้นที่ก่อสร้าง (ข่าว, http://www.thailandindustry.com/indust_newweb/news_preview.php?cid=7315, 10 มิ.ย.2552) และฝ่ายชุมชนฯ ได้เรียนรู้ว่าการใช้วิธีการคัดค้านแบบปกติไม่ประสบผลสำเร็จ ผลจากการชุมนุมคัดค้านครั้งใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมประมาณ 3,000 คน (นอกเหนือจากการสนับสนุนอย่างสมัครใจและกว้างขวางเป็นเงิน ทรัพย์สิน และความร่วมมือลักษณะอื่น ๆ) ทำให้ชาวชุมชนมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างชัดเจนว่า ไม่ประสงค์จะให้มีการดำเนินการใด ๆ เพื่อจัดทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ไม่ยอมให้มีการดำเนินการใดๆ ของฝ่ายโรงไฟฟ้าเกิดขึ้นในพื้นที่เป้าหมายการก่อสร้าง ซึ่งชาวชุมชนเชื่อว่าเป็นวิธีการที่จะทำให้มีประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับการสกัดกั้นไม่ให้มีการใช้พื้นที่ในชุมชนเป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้า (ไทยรัฐออนไลน์, <https://www.thairath.co.th/content/10995>, 5 มิ.ย.2552)

การเคลื่อนไหวต่อสู้ในรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ แม้ไม่ปรากฏว่าองค์กรบริหารส่วนตำบลบางคล้า ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่บนพื้นฐานที่อยู่การเมืองท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทสนับสนุนการเคลื่อนไหวของชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่ก็ไม่ได้ขัดขวางหรือยับยั้งขบวนการเคลื่อนไหวแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับปรากฏว่ามีการสนับสนุนเป็นการส่วนตัว ซึ่งอาจจะเป็นด้วยมวลชนที่สนับสนุนการคัดค้านมีจำนวนสูงประการหนึ่งและความคิดเห็นของตัวแทนชาวชุมชนในองค์กรฯ เป็นไปในลักษณะเดียวกับชาวชุมชนก็เป็นได้ ซึ่งบทบาทและท่าทีดังกล่าวนี้ แหล่งข้อมูลฯ เห็นว่าแตกต่างจากบทบาทและท่าทีของหน่วยงานรัฐในราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค รวมทั้งนักการเมืองระดับชาติในท้องถิ่น (ข่าว, ประชาไทย, 10 มิถุนายน 2552) นอกจากนี้แนวทางการชุมนุมคัดค้าน ภายในพื้นที่ชุมชนเองก็มีการปิดพื้นที่ วางเวรยาม การสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการปฏิเสธที่จะให้บุคลากรของผู้ประกอบการโรงไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่เพื่อการทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม

จากการชุมนุมการเคลื่อนไหวรวม 2 ครั้ง ด้วยวิธีการชุมนุมประท้วงและปิดถนน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการอนุมัติการก่อสร้างโรงไฟฟ้ามารับข้อเสนอ ในการยุติการก่อสร้างโรงไฟฟ้าโดยเร็ว แต่กลับพบว่า ไม่สามารถหยุดการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้ ทางกลุ่มจึงได้ปรึกษาหารือและกำหนดให้มีการชุมนุมใหญ่ขึ้น เพื่อคัดค้านโครงการดังกล่าว จึงเกิดการชุมนุม ครั้งที่ 3 ที่มีผู้เข้าร่วมชุมนุมกว่า 3,000 คน ทำให้สามารถให้ยุติการก่อสร้างได้ ทั้งนี้ ความสำเร็จดังกล่าวเกิดจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่ร่วมแรงร่วมใจกัน ดำเนินการคัดค้านจนประสบความสำเร็จในที่สุด

5.3 ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวคัดค้านของกลุ่ม

การเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้คัดค้าน มีกระบวนการที่ชัดเจน และเกิดจากการมีส่วนร่วมรวมของกลุ่มคนหลายกลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มคนที่เห็นด้วยกับการคัดค้าน กลุ่มคนที่เห็นด้วยแต่ไม่แสดงออก และกลุ่มคนที่ไม่เห็นด้วย โดยการเคลื่อนไหวทุกครั้งจะเกิดข้อสงสัย และคำถามจากคนในพื้นที่ได้รับผลกระทบ และต้องการหาคำตอบซึ่งระหว่างทางในการร่วมกันหาคำตอบนั้น ได้เกิดแนวร่วม เครือข่ายและ “ยุทธวิธี” ต่าง ๆ หลากหลาย ดังนี้

- **ยุทธวิธีสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน** โดยการรวมกลุ่มคนที่มีความคิดร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่าย โดยร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหาแนวทางในการสร้าง

กระบวนการรับรู้และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกระบวนการคัดค้าน ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง การจัดทำเวทีเพื่อหาแนวร่วม การทำกิจกรรมระดมทุน ระหว่างการทำกิจกรรมก็จะค้นพบบุคคลที่มีศักยภาพและสามารถเป็นแนวร่วมในการขยายผลต่อ หลังจากมีกิจกรรมที่กำหนดขึ้นในพื้นที่ชุมชนแล้ว จึงขยายผลไปเรียนรู้แลกเปลี่ยนกับกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่มีลักษณะเดียวกันเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิดร่วมกัน

- **ยุทธวิธีสร้างความรู้** สร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รู้เท่าทันถึงผลดี ผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า จากนั้นก็ดำเนินการจัดเวทีเพื่อหาแนวร่วมเครือข่ายในชุมชนที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้ และต้องการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และชุมชนหากมีการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ขึ้น

- **ยุทธวิธีเรียนรู้ผลกระทบจากพื้นที่จริงแล้วนำมาวิเคราะห์แนวทางแก้ปัญหา** ด้วยการนำตัวแทนชุมชนที่มีศักยภาพไปเรียนรู้จากชาวบ้านที่อยู่รอบโรงไฟฟ้าพิบูลทอง อ.เมือง โรงไฟฟ้าไตรเอนเนอयी อ.เมือง จ.ราชบุรี โรงไฟฟ้าก้าชวังน้อย และโรงไฟฟ้าบางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา พูดคุยกับเครือข่ายที่ได้รับผลกระทบจากโครงการฯ และไม่มีกรแก้ไขปัญหามาจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำความรู้ ข้อมูลที่ได้ขยายผลต่อชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้จริง ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน และสามารถบอกต่อให้คนในชุมชนที่ยังไม่เข้าใจได้รับรู้ถึงผลกระทบและปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น นำแนวทางกระบวนการของการคัดค้านที่ประสบความสำเร็จมาเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนแนวทางคัดค้านสำหรับพื้นที่ตนเอง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

- **การเคลื่อนไหวของชาวบ้านเป็นไปตามแนวทางสันติวิธี** การวิเคราะห์ขบวนการการเคลื่อนไหวของมวลชน อำเภอบางคล้า ในการต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้าก้าชวรรวมชาติบางคล้า ใช้วิธีตามแนวทางอารยะขัดขืนและการลงโทษโดยสังคมน การต่อสู้แพ่งทางกฎหมาย ยกตัวอย่างเช่น การปิดถนน การทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ คือ

- **ไม่ใช้ความรุนแรงและปราศจากอาวุธ** ซึ่งจะเห็นได้จากการเคลื่อนไหว ที่เน้นวิธีการเจรจาและยื่นหนังสือถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายครั้ง จนในที่สุดสามารถยุติการก่อสร้างโรงไฟฟ้างกล่าว

- การต่อสู้ของชาวบ้าน เน้นใช้วิธีการลงโทษทางสังคม (Social Sanction) คือ การประณามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุมัติการเกิดโครงการที่ไม่ชอบธรรม ซึ่งไม่มี การทำประชาพิจารณ์ตามกระบวนการของกฎหมาย ซึ่งนอกจากนี้ยังเป็นการให้ข้อมูล เผยแพร่ให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบถึงความไม่ชอบมาพากลดังกล่าวในท้ายที่สุดหลาย ฝ่ายที่ทราบข้อมูลได้เข้ามาร่วมเคลื่อนไหวกับชาวบ้านจนประสบความสำเร็จในที่สุด

6. การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

6.1 การอภิปรายผล

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวอำเภอบางคล้าถือเป็นขบวนการ เคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ที่เน้นการชุมนุมประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรง เป็นการ ต่อสู้ด้วยอาศัยพลังความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ก่อรูปจากชาวบ้าน บริเวณพื้นที่การก่อสร้างโรงไฟฟ้าที่ตั้งคำถามกับความไม่โปร่งใสในการอนุมัติก่อสร้าง โรงไฟฟ้า เพราะยังไม่มีกระบวนการทำประชาพิจารณ์และไม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชน ตามสิทธิในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มาตรา 67 วรรคสอง ซึ่งได้บัญญัติให้การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิด ผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติและ สุขภาพ และต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และผู้มีส่วนได้ เสียก่อน

จากการไม่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ทำให้เกิดความขัดแย้งและ ความไม่พอใจในนโยบายภาครัฐ จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นระหว่างนโยบายภาครัฐที่ ประมูลโครงการให้เอกชนกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ จึงเป็นที่มาของการลุกขึ้นมา เรียกร้องสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประชาชนที่ได้รับผลกระทบต่อโครงการภาครัฐ เกิด เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเรียกร้องความเป็นธรรม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมกรณีบางคล้า ซึ่งดำเนินการคัดค้านจนประสบ ความสำเร็จในที่สุด เป็นกรณีภาคประชาชนถึงการมีส่วนร่วมทางตรงของประชาชนที่มี ความกระตือรือร้นจัดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น และเป็น “การเมืองภาคประชาชน” ได้กลายมาเป็น “ความชอบธรรม” โดยตัวมันเอง และกลายเป็นพื้นที่ในการเผชิญหน้า การต่อสู้กันของผู้คนกลุ่มต่าง ๆ นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการมีส่วนร่วมอย่าง แท้จริงของประชาชน สอดคล้องกับงานแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2551) ที่เสนอ

ว่า การต่อสู้แพ่งหรือ “อารยะขัดขืน” เป็นอาวุธสำคัญของ “การเมืองภาคประชาชน” เนื่องจากผู้เข้าร่วมไว้อำนาจการเงินไว้ชื่อของตนเอง ได้รับความเข้าใจของสาธารณชน จึงบังคับหรือกำหนดให้ต้องใช้ยุทธวิธีดังกล่าวในการเคลื่อนไหว ปัญหาของตนเอง และ ขบวนการเคลื่อนไหวที่เป็น “ประชาชนรากหญ้า” ในทางทฤษฎีแล้วเป็นอาวุธของ “คนไร้อำนาจ” อยู่ชายขอบของสังคม เข้าไม่ถึงการเมืองระบบปกติ และขบวนการเคลื่อนไหวของคนเหล่านี้จะใช้อารยะขัดขืนเป็นยุทธวิธี เป็นการต่อสู้ด้วยอาศัยพลังความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน อันเป็นการมีส่วนร่วมทางตรงของประชาชนที่มีความกระตือรือร้น จัดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้นของสังคม

นอกจากนั้น การแสดงออกซึ่งการคัดค้านโรงไฟฟ้าโดยการปิดถนนถึงสองครั้งและการปฏิเสธที่จะให้บุคลากรของผู้ประกอบการโรงไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่เพื่อการทำรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของชาวชุมชนบางลำซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งการตั้งสมมติฐานเช่นนี้ คงไม่ใช่สิ่งที่เกินเลย หากเราจะพิจารณาว่าการแสดงออกเหล่านี้เป็นผลของวัฒนธรรม ซึ่งไม่น่าจะพิจารณาว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง โลกทัศน์ ค่านิยมและคุณสมบัติอื่นๆ ของคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่ง อันเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่เรียกร่องเพื่อสิทธิการดำรงอยู่ของชุมชน บนฐานวัฒนธรรมพื้นที่ของชุมชนอย่างชัดเจน

จากการเคลื่อนไหว สรุปยุทธวิธีได้ดังนี้ คือ 1.ยุทธวิธีสร้างความรู้ 2.ยุทธวิธีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน 3.ยุทธวิธีการนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้วนำมาสู่การแก้ไขปัญหา โดยเงื่อนไขความสำเร็จอยู่ที่ การตื่นตัวของประชาชน และรวมตัวกันลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวอำเภอบางลำจึงถือเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ที่เน้นการชุมนุมประท้วงที่ไม่ใช้ความรุนแรง เป็นการต่อสู้ด้วยอาศัยพลังความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมทางตรงของประชาชนที่มีความกระตือรือร้น จัดเป็นการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น บทเรียนการเคลื่อนไหวเรียกร่องดังกล่าว เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ที่ใช้พลังของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่ที่ตระหนักถึงปัญหาและลุกขึ้นมาปกป้องสิทธิของตนเอง เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมแนวใหม่ ที่มีการต่อสู้เพื่อพื้นที่ทางวัฒนธรรม สังคม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิต ที่ไม่มีสายบังคับบัญชาและไม่รวมศูนย์อำนาจ การมีส่วนร่วมและมีประเด็นการเคลื่อนไหวกว้างขวาง

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการพัฒนาของภาครัฐ เกี่ยวกับนโยบายหรือโครงการที่จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนต้องควรให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รู้เท่าทันถึงผลดี และผลเสียที่จะเกิดขึ้น และจะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง และชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่โครงการพัฒนาที่จะยังประโยชน์สูงสุดกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชาวบ้านในอำเภอบางคล้า ที่อยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่ที่จะก่อสร้างโรงไฟฟ้า ซึ่งความสำเร็จในการเคลื่อนไหวกครั้งนี้ สามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับที่อื่นในการคัดค้านโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ โดยเฉพาะประเด็น ในการใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ สำหรับการคัดค้านเพื่อประสบความสำเร็จได้

7. บทสรุป

การเกิดขึ้นของประชาชนจากปัญหาการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในพื้นที่ เริ่มจากการพูดคุยกันเอง จากผลกระทบจากโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า ที่ทำให้น้ำในชุมชนอาจไม่เพียงพอต่อการอุปโภคและบริโภค ภาคประชาชนจึงได้รวมตัวกันเป็น “กลุ่มรักษ์แปดริ้ว” เพื่อรวมตัวกันประท้วงไม่ให้เกิดการสร้างโรงไฟฟ้าขึ้น กรณีศึกษาชุมชนบางคล้ามีแง่มุมการวิเคราะห์ที่น่าสนใจหลายประการ บางแง่มุมของข้อเท็จจริงการเคลื่อนไหวกใช้สิทธิเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน และปัจเจกชนสมาชิกชุมชนก่อให้เกิดมิติทางการต่อสู้ใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับการใคร่ครวญเพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติระหว่างรัฐกับชุมชน

กลุ่มรักษ์แปดริ้วประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน โดยมีโครงสร้างกลุ่ม แบ่งเป็น ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายส่งเสริมความรู้ ฝ่ายข้อมูลข่าวสาร ฝ่ายกิจกรรมการเคลื่อนไหวก ฝ่ายสร้างเครือข่าย/แนวร่วม ฝ่ายระดมทุน ฝ่ายสวัสดิการ การเงินและบัญชี

ต่อมาก็ได้กำหนดให้มีการเคลื่อนไหวกรวม 3 ช่วง ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การยื่นหนังสือ การจัดเวทีเสวนา การชุมนุมประท้วงและปิดถนน เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องใน การอนุมัติการก่อสร้างโรงไฟฟ้ามารับข้อเสนอ ในการยุติการก่อสร้างโรงไฟฟ้าโดยเร็ว แต่กลับพบว่า ไม่สามารถหยุดการก่อสร้างโครงการดังกล่าวได้ ทางกลุ่มจึงได้กลับมา

ปรึกษาหารือและได้กำหนดให้มีการชุมนุมใหญ่ขึ้นอีก เพื่อคัดค้านโครงการดังกล่าว
สรุปยุทธวิธีได้ดังนี้ คือ

1. ยุทธวิธีสร้างความรู้
2. ยุทธวิธีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน
3. ยุทธวิธีอารยะขัดขืนและการลงโทษโดยสังคม
4. ยุทธวิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้วนำมาสู่การแก้ไขปัญหา โดย
เงื่อนไขความสำเร็จอยู่ที่การตื่นตัวของประชาชน และรวมตัวกันลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อเรียก
ร้องความเป็นธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ข่าว “ชาวบ้าน 4 พื้นที่เตรียมสร้างโรงไฟฟ้า เข้ากรุงเดินสายค้าการลงทุนร่วมของบริษัทต่างชาติ”. <https://prachatai.com/journal/2008/10/18740>. 10 มิ.ย. 2552.
- ข่าว “ชุมชนค้านแผนพัฒนาผลิตไฟฟ้า 2010 2551 ข้อฉล”
<https://mgronline.com/specialscoop/detail/9530000032703>. 8 มี.ค.2553.
- ข่าว “บางค้ำฮือปิดถนนต้านโรงไฟฟ้าพลังก๊าซ”. http://www.thailandindustry.com/indust_newweb/news_preview.php?cid=7315. 10 มิ.ย.
- ข่าว “สยามเอ็นเนอยีปิดข้อมูลโรงไฟฟ้า ชาวบางค้ำหัวนมลพิษ-แย่งชิงน้ำ”.
www.manager.co.th 25 ก.ค. 2008.
- ไทยรัฐออนไลน์ “แปดริ้วต้านโรงไฟฟ้า ฉะกองทุน 130 ล. สูญเสียมากกว่า”. <https://www.thairath.co.th/content/10995>. 5 มิ.ย.2552.
- นิตี เอียวศรีวงศ์ “การเมืองภาคประชาชน”. มติชนรายวัน. 21 กรกฎาคม 2551. น. 6
MGR online. ชาวแปดริ้วเตรียมต้านโรงไฟฟ้าหลังทราบเอกชนเตรียมผุดอีก 4 แห่ง.
<https://mgronline.com/local/detail/9510000016372>. 8 ก.พ.2551.